

A tintaszínű ég alatt
 És homály nyeli el az iskolát, árkot
 S a csiripoló hadakat.

Ahogy elterül lassan a sötétség,
 Jaszibara sorsa szívembe fáj,
 Sehol a városban nem ilyen szájalmas,
 Nem ilyen elhagyott, szegény a táj,
 Nem ily éhes, rongyos és odvas házba búvó
 A sok kicsi és sok nagy proletár.

A százados enyészet lustán eszik,
 Telemérii a kanalat.
 — A virgonc kölyköket nézem és a jobb
 Holnapok reménye fakad
 A nyomorúságban, mely ezen a tájon
 Duzzad, mint a rákos daganat.

Laták István.

VILÁGSZEMLE

A világ békeszerető népei örömmel fogadták Roosevelt beszédét, mely azt mutatja, hogy az Egyesült Államoknak is hovatovább részt kell venniük a nemzetközi porondon a béke fenntartásának felelős munkájában és hogy nem szorítkozhatnak az elzárkózás és a semlegesség politikájára. Kiemelte a demokratikus államok eddigi politikájának hibáit és rámutatott arra, hogy a béke egyesült erői hatalmasabbak a fasizmusnál. Az emberiség 90%-a béke mellett van és csak 10%-át képezik a brutális felforgatók, terroristák és gyilkosok. „A háború ragályos betegség, akár üzennek háborút, akár nem és rövid időn belül olyan népeket is elérnek, melyek az eredeti csatától messze fekszenek... Épp ezért... a béke fenntartására nem elég a puszta jóakarát, a békét minden rendelkezésünkre álló eszközzel meg kell védenünk!” Roosevelt cselekvésre szólította fel a demokratikus hatalmakat, értsükre adván, hogy az USA az ő oldalukon áll. Csatlakozott a benemavatkozási komédia végét, a köztársasági Spanyolországnak jogaiba való visszahelyezését és a Japán elleni gazdasági megtorló intézkedéseket követelő nagy népi mozgalomhoz. A csikágói beszéd kezdete lehet egy általános, nemzetközi feleledésnek.

Az amerikai szózatra három európai válaszolt. Franciaországban Chautemps miniszterelnök és a kamara elnöke Herriot, aki egyúttal erőlyesen felelt Mussolini ama berlini kijelentésére, hogy „Európa holnap fasizta lesz.” A barbár írtóhadjáratokkal kapcsolatban megállapította: „Azon az úton vagyunk, hogy visszasüllyedjünk a középkori állapotokba. Ennek mindenképpen ellene kell állnunk... és győznünk kell; a gyöngeség főnyeremény a háború számára.”

Angliában Neville Chamberlain válaszolt Roosevelt beszédére. A válasz, mint az angol politika minden egyes nemzetközi ténykedése, ezúttal is csalódást keltett. Bár kijelentette, hogy Nagybritánia teljes szívvel Roosevelt elnök felhívása mellé áll s bár undorának adott

kifejezést a Kinában történő bombázások felett, beszédéből mégis kiértett London egész hivatalos programja: „Nekem mégis úgy tűnik, fennáll az a veszély, hogy ezek az emberszerető érzések eltévesztik azt a reális célt, melyre törekedniök kellene.“ Ez azt jelenti, hogy a brit miniszterelnök hallani sem akar szervezett és erélyes akcióról a fasiszta háborús gyűjtogatók ellen.

Anglia illetén magatartása biztató jel volt Mussolini számára, aki a beszéd elhangzása után való napon visszautasította London és Páris háromhatalmi konferencia összehívását és a nemspanyol harcosok visszavonására vonatkozó javaslatát. Ugyanakkor pedig újult erővel indult meg a Földközi tengeren a kalózkodás, melynek első áldozatai egy francia és egy angol gőzös.

Mit akar tulajdonképpen Anglia halogató politikájával és engedékenységgel, a fasiszta agresszivitással szemben? Mindenki előtt tisztán áll, hogy a benemavatkozási bizottság sorozatos kudarcai, az intervenciók hadjáratok, Abesszinia, Spanyolország, Kína vérző népének sorsa, Angliát terhelik.

Anglia nem csak nyugati hatalom, hanem keleti, nem csak európai, de világhatalom is. Érdekhálózata majdnem az egész földet befonja. Közvetlenül vagy közvetve a világ bármely pontján érdekelve van. Állandóan ügyelnie kell arra, hogy legközelebbi és legtávolabbi érdekeltségeit összhangba hozza s mindegyiket külön-külön megvédje. Ugyanakkor, amikor a háromhatalmi konferencia összehívását visszautasította, Mussolini 6.000 katonát szállított Libiába. És Anglia számára ez pillanatnyilag nagyobb fontossággal bír, mint az önkénteseknek Spanyolországból való visszahívása. Libia az angol protektorátus alatt álló Egyiptommal és Brit-Szudánnal határos. Az abesszin hódítás után Egyiptom került a hatalmi csoportok érdekeltségeinek ütközőpontjába. Az olasz befolyás erősödése mind nyomasztóbbá válik Angliára nézve. És ha a Libiába szállított 6.000 katona egyelőre nem is jelent valami nagy veszélyt, Anglia megértette az olasz részről történt intést és legközelebbi érdekei most azt diktálják, hogy Egyiptomra nagyobb gondot fordítson, mint a spanyol eseményekre. London számára végül is mindegy, hogy melyik fél győz Spanyolországban. Egyedüli törekvése az, hogy Gibraltárt, egyik legfontosabb hadihajóbázisát megtartsa és így az anyaország és gyarmatai közti zavartalan hajózást biztosítsa. A brit politikai felfogás szerint, bármilyen lesz is a jövőbeni Spanyolország, egy hosszú belháború után kénytelen Angliától támogatást kérni és Anglia természetesen kész örömmel fog magas kamatú kölcsönökkel segítségére sietni. Addig pedig nyugodtan várhat.

Ezt az álláspontot, mindenesetre, politikai rövidlátásnak is lehet minősíteni, de az angol külpolitika laboratóriumában összefutó rengeteg szál egyelőre még kibogozhatatlan. Egy biztos: Anglia szerepe a benemavatkozási bizottságban ma még sok kifogásolnivalót hagy hátra. A késleltetés politikájával könnyen katasztrófába sodorhatja Európát.

A háromhatalmi tanácskozások meghiusulása után, London megakadályozza a francia-spanyol határ megnyitását és a benemavatkozási bizottság ülésén újabb kísérletet tesz az önkéntesek visszavonására. Olasz részről még mindig a régi ürüggyel igyekeznek elhalasztani a döntést: ismerjék el Frankót hadviselő félnek és utána vonják ki az önkénteseket Spanyolországból. Újabb francia-angol javaslat: egyenlő arányban vissza kell vonni az önkénteseket s azután ismerik el Frankót hadviselő félnek. Olaszország erre váratlanul engedékennyé válik; „szimbolikusan“ vonjanak ki mindkét részről egyenlő számú idegen önkéntest, ismerjék el Frankót hadviselő félnek, egyúttal pedig küldjenek egy bizottságot Spanyolországba, a mindkét oldalon harcoló önkéntesek számának megállapítása végett. Előre bejelenti azonban, hogy Olaszország — bármennyit is állapít majd meg a bizottság — csak 40.000 olasz önkéntest ismer el. Angol részről ezt a javaslatot azonnal elfogadták, Majszi szovjet követ azonban élesen állást foglalt ellene és rámutatott arra, hogy amíg Frankó oldalán több mint 100.000 olasz katona harcol, addig a köztársaságiaknál mindössze 15.000 önkéntes szolgál; igazságtalan lenne tehát, ekkora aránytalanság mellett, mindkét részről egyenlő számú harcost kivonni. Még nemrégiben, Santander elfoglalásakor maga a fasiszta nagytanács 50.000 olasz hősnek küldött üdvözlét Spanyolországba. Frankó hadviselőfélként való elismerését ellenzi, mert ez még nyiltabbá tenné a beavatkozást, az ellenőrzést pedig teljesen megszüntetné.

Az olasz részről váratlanul érkezett engedékenység tulajdonképpen politikai cselfogás volt Oroszországgal szemben. Ezzel a javaslattal ugyanis azt akarta bebizonyítani, hogy Olaszország mindent megtesz a bizottság sikeres működése érdekében és — mivel előre tudták, hogy a Szovjet ezt a javaslatot ellenezni fogja, — csak Oroszország emel akadályokat az ügy síma lebonyolítása elé. Mindez csak arra jó, hogy a döntést halasztgassák és hogy időt nyerjenek a beháborút Frankó javára eldönteni.

A benemavatkozási tárgyalások legújabb eredménye: a felkelők felgöngyölítették az északi frontot és kijutottak a tengerre. Spanyolországban már csak két front van, az aragoni és a madridi. A népfront helyzete egyre súlyosabbá válik „és ha ma a demokratikus hatalmak nem tesznek erőyes lépéseket — amint Negrin mondta legutóbbi beszédében — Spanyolország holnap gyarmattá válik“.

Olaszország taktikázik és port hint a világ szemébe. Esze ágában sincs, csapatait Spanyolországból kivonni. Kb. 110.000 olasz katona harcol Frankó oldalán és ha vesszük, hogy egy katona napi élelme és municióellátása 500 dinárba kerül, akkor az utolsó hat hónapban tíz milliárd dinárt fektetett Spanyolországba. Ki adja ezt vissza Olaszországnak? Lehet-e szó arról hogy visszavonja csapatait, amikor már ilyen hatalmas összeget ölt vállalkozásába?

Roosevelt beszédének köszönhető a Népszövetségnek Japánnal szemben tanusított magatartása. A Népszövetség elítéli a nyílt városok

bombázását, Japán kegyetlenkedéseit Kinában és elhatározza a kilenc-hatalmi értekezlet azonnali összehívását, hogy ujólag garantálja Kína területi épségét. Ugyancsak Rooseveltnek köszönhető az alábbi három Népszövetségi döntés is: 1. A Népszövetség erkölcsi támogatást nyújt Kinának. 2. Javasolja tagjainak, hogy ne gördítsenek akadályt Kína jogos védekezése elé. 3. Ajánlja a tagállamoknak, hogy tőlük telhetőleg támogassák Kínát.

A kilenchatalmi konferenciát Bruxellesben hívják össze. A belga kormány hosszú ideig vonakodott, míg beleegyezését adta, hogy a megbeszélést az ő területén tartsák meg. Ennek a vonakodásnak az oka érthető. Németország és Belgium között létrejött egy kölcsönös megnemtámadási szerződés, mely szerint Németország biztosítja Belgium területi épségét és így a belga kormány kényes helyzetbe kerülhet.

Olaszország tokiói nagykövete, Auriti, október 9-én hivatalosan közölte a japán külügyminisztériummal, hogy Mussolini a „Popolo d'Italia“-ban cikket írt Japán védelmében és jogosnak ismerve el igényeit, őt, Kína elleni akciójában, teljes mértékben támogatja. Az olasz publikum széles rétegeit ez az új Tokió-Róma szövetség úgyszólván meglepetésszerűen éri. Olaszország évek óta nem állott jó lábon Japánnal. A japán exportcikkek 1930 óta fokozatosan kiszorították dömpingárákkal az olasz árukat az ázsiai, afrikai és részben az amerikai piacokról is. Magában Európában és az Olaszországhoz legközelebb fekvő országokban is, a Japán kivitel mindinkább veszélyeztette az olasz kereskedelmet. Emellett Japán vonakodott leginkább elismerni az abesszin hódítást. Az olasz fasiszta sajtó a múlt év közepéig nem győzte a japán feudalizmust és imperializmust szidni. Ezek a támadások csak a Róma-Berlin szövetség nyélbeütése után halkultak el; az olasz kormány e téren is kapitulált a hitlerista imperializmus előtt, melynek Tokió már cimborája volt.

Kinával viszont az olasz kormány a jelenlegi háborúig a legbarátságosabb viszonyt tartotta fenn. Olaszország export-ipara sokat remélt a mindinkább erősbödő kínai piactól. De Stefani, volt olasz pénzügyminiszter évek óta a nankingi kormány tanácsadója volt és a japán invázió ebben a fontos pozícióban találta. A kínai hadi repülőiskolát egy hónap előtt még Mussolini által kiküldött olasz repülő-tisztek irányították.

Mivel indokolja, ilyen előzmények után, Mussolini radikális álláspontváltoztatását? Cikkében, melyre a tokiói olasz nagykövet hivatkozott, kigúnyolja „az asszonykák visitásait és a püspökök papolását“ melyet saját szavai szerint — a japán bombázások váltottak ki. Mussolini szerint „Japánt minden cselekedete a fasiszta államok közé sorolja“. Más megokolást Mussolini nem ad. Szavai után ezentúl minden állam, mely oly embertelenül bombáz békés városokat, mint ezt Japán teszi, fasiszta államnak és az olasz kormány szövetségésének tekinthető.

Mussolininek minden bizonnyal más oka is volt arra, hogy Japánnal barátságot kössön. Ha ez az új baráti viszony egyelőre gaz-